

MAX CAHNER: INNOVACIÓ I GENEROSITAT
AL SERVEI DEL PAÍS

JOAN TRES
Institut Pla i Farreras
joantres3@gmail.com

Vull aprofitar l'oportunitat que em dona la revista *Llengua & Literatura* per a fer públic el meu agraïment a Max Cahner, el meu mestre, que amb una generositat i indulgència extraordinàries, em va permetre estar al seu costat aprenent, no només una petita part del seu quasi enciclopèdic saber, sinó també aprenent del seu estar, de la seva actitud, de la seva manera de concebre la vida, el país i la cultura; una actitud que necessita molts mots per a definir-se, però per sobre de tots ells predominen els mots *generositat* i *innovació*.

Gran part dels projectes d'en Max eren inèdits al nostre país, era la primera vegada que es plantejaven, i no tenien, ni de lluny, ànim de lucre o ambició econòmica. El seu objectiu era la promoció de la cultura del país, de la llengua, mai no va ser l'interès econòmic.

La transformació, l'any 1956, de *Germinàbit*, el butlletí dels antic escolans de Montserrat, en *Serra d'Or*, la revista cultural catalana més emblemàtica dels anys 50, amb una tirada de casi 15.000 exemplars, va ser possible gràcies a la intervenció de Josep Benet i de l'abat Aureli M. Escarré i, més endavant, de l'abat Cassià Just, però sobretot a les hores de feina que en Ramon Bastardes i en Max Cahner hi van esmerçar. I no tan sols van dedicar-hi moltes hores de feina sense cap retribució, sinó que, a més, moltes vegades, tant en Ramon Bastardes com en Max Cahner van haver d'aportar diners, amb una bona dosi de liberalitat, per garantir l'edició de la revista. Eren uns anys en què la militància catalanista passava forçosament per l'altruisme.

Quan el 1961 Max Cahner i Ramon Bastardes es van plantejar la creació d'una nova editorial ho van fer amb l'esperit de dotar la nostra cultura d'una eina que estigués a l'altura de les noves necessitats, una editorial que connectés amb una nova manera d'entendre l'edició, tant des del punt de vista del contingut com des del punt de vista estètic, i per fer-ho no es conformaren amb poc, sinó que es van emmirallar en una de les col·leccions més populars que en aquell moment s'editaven a París, en aquella època capital cultural d'Europa: «Que sais-je», i això en un moment que, ningú ho pot posar en dubte, no es podia pretendre crear una editorial que publiqués en català amb la intenció de guanyar diners, de fer una inversió econòmica rendible. És ja una anècdota coneguda que *Nosaltres, el valencians*, de Joan Fuster, es va finançar amb la venda

d'un cotxe Opel de l'any 24 que el pare d'en Max Cahner li donà quan ja no el feia servir.

És cert que la mala gestió econòmica fou la responsable del daltabaix de la Fundació Enciclopèdia Catalana, però darrere aquesta mala gestió cal veure-hi, entre altres coses força complexes, un desinterès en la consecució d'una rendibilitat econòmica. L'objectiu d'en Max Cahner quan va tirar endavant l'Enciclopèdia Catalana no va ser fundar un empresa perquè li donés beneficis personals, sinó fundar una empresa perquè donés una gran benefici a la cultura catalana, però també dotar-la d'una eina imprescindible que encara mai ningú no s'havia plantejat per a la nostra cultura; una eina que només tenien les cultures amb un estat propi. I no es va conformar a fer un plantejament modest i humil, de cap manera. Explicava el president Pujol que, quan en Max es va plantejar fer l'Enciclopèdia catalana, el seu model fou l'Encyclopaedia Britannica; la cultura catalana no tenia perquè aspirar a menys. I en Max Cahner va perdre el patrimoni familiar que havia servit d'aval per a iniciar l'empresa. I durant tots els anys que jo vaig tractar amb ell, mai no li vaig sentir un sol retret, cap plany; ans al contrari, estimava l'Enciclopèdia Catalana pel que representava per a la nostra cultura i perquè la sentia, amb tot el dret, un projecte seu. Iniciativa, ambició cultural i generositat.

No m'entretindrè a enumerar una per una totes les realitzacions i projectes que va engegar entre 1980 i 1984 com a conseller de cultura de la Generalitat, però sí que vull destacar que quan en Max Cahner i el seu equip van fer-se càrrec de la Conselleria de Cultura van haver de partir de zero; no hi havia una infraestructura cultural d'Estat, no hi havia recursos de cap mena (els econòmics eren molt minsos) i no hi havia personal. Van haver de crear una Conselleria de Cultura del no-res, i tot així van liderar un munt de projectes que avui, després de més de 30 anys, encara són, no només vàlids i útils, sinó moderns, nous, d'acord amb els temps. Recordem-ne només alguns: TV3 i Catalunya Ràdio, Teatre Nacional, Arxiu Nacional de Catalunya, Auditori, Centre d'Art Santa Mònica, xarxa de biblioteques, Llei de Normalització Lingüística. I aquests només en són alguns, els més visibles, els més ostensibles. Estic convençut que quan en Max Cahner acceptà el repte de dirigir la primera Conselleria de Cultura de la Generalitat, tingué clar des del primer moment que calia construir les infraestructures necessàries per a un país en el sentit més ampli; avui podem dir que per a un país amb estat propi. La seva fou una tasca de present i de futur; amb empena, iniciativa, creativitat i imaginació. I cal afegir-hi, també en aquest cas, generositat, perquè estic segur de no equivocar-me quan asseguro que les motivacions econòmiques n'estaven totalment al marge

El 1972 Max Cahner fundà, després d'haver estat apartat del projecte d'Edicions 62, una nova editorial, Curial Edicions Catalanes. En aquest cas no puc dir que el projecte de creació de Curial respongués a una actitud innovadora, però sí a una actitud de servei al país. Fou probablement el projecte més altruista d'en Max Cahner, en el sentit que va significar una gran aportació al minvat món edi-

torial en català pel que fa a la publicació d'estudis i recerques, sabent que mai no es convertirien en *best sellers*, ans al contrari, que tindrien uns tiratges ben minsos. Per mitjà de les seves col·leccions, els investigadors, sobretot en el camp de la literatura i la història, van poder donar a conèixer les seves recerques; van trobar a Curial una editorial curosa, exigent i escurpolsosa amb els textos. Curial Edicions Catalanes publicà obres d'autors catalans antics que cap altra editorial, exceptuant potser la magnífica col·lecció «El Nostres Clàssics», no hauria publicat: els vuit volums del *Calaix de Sastre*, del baró de Maldà; *Los Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, de Cristòfor Despuig; les *Il·lustracions dels comtats del Rosselló, Cerdanya i Conflent*, de Francesc Comte, entre molts d'altres; o l'edició d'uns facsímils que havien de ser de consulta bastant habitual entre els investigadors i que aquests sovint no tenien al seu abast, em refereixo al *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, de Marià Aguiló o les *Memoorias para ayudar a formar un diccionario critico de los escritores catalanes*, de Félix Torres i Amat. No vull continuar per no allargar l'article, però els emplaço a donar una ullada al catàleg de l'editorial, avui propietat de la Fundació Coromines; és francament sorprenent.

Més amunt deia que en Max sabia que els llibres que publicava a Curial mai no serien *best sellers*. Doncs l'afirmació era un poc inexacta, perquè Curial sí que va tenir un *best seller*; un *best seller* que ha pogut mantenir l'editorial viva durant tots aquests anys. Em refereixo als 10 volums del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines, al qual cal afegir els vuit volums de l'*Onomasticon Cataloniae*. L'any 1965, en Max Cahner ja va proposar a Joan Coromines de publicar una versió abreujada del seu diccionari, però la proposta no fructificà. Va ser l'any 1972, amb Curial Edicions Catalanes ja en marxa, que Max Cahner proposà al mestre l'edició del diccionari en la seva totalitat, essent conscient de les grans dificultats que aquesta edició comportava, tant per la seva complexitat com pel mètode de treball de Joan Coromines, però conscient, aquesta vegada, que era una empresa econòmicament segura i rendible. Cahner es posà amb cos i ànima al servei d'en Coromines. Ell mateix, recordant en una entrevista que Coromines el feia llevar del llit a les quatre de la matinada per a fer-lo anar a comprar paper a Barcelona i portar-l'hi a Premià, on vivia, afirmava: «jo sóc feliç si ell em demana paper o coses encara més humils, i ho faig perquè s'ho mereix i perquè sé segur que és la millor manera que pugui fer les obres que fa». En Max demostra una vegada més la seva generositat amb aquesta actitud de servei i d'humilitat davant de Joan Coromines; una actitud que el fa, a ell, savi, gran, immens.

Podríem anar resseguint totes i cadascuna de les múltiples empreses que en Max Cahner va emprendre, dirigir, o en les quals va participar, i en totes aniríem trobant aquest procedir generós, de servei i mancat d'especulació mercantil.

S'ha dit a bastament, però jo no em cansaré de repetir-ho una vegada i una altra i una altra; en Max ha estat un home providencial per al país i per a la cultura; i avui Catalunya no seria el que és sense la figura d'en Max Cahner. Ja és un

tòpic, però es ben cert que hi ha homes que deixen empremta en la història, i en Max Cahner ha deixat, a través de la seva obra, del seu compromís, de la seva captinença, una empremta molt profunda a la història de Catalunya, potser no prou reconeguda ni celebrada.